

Лабораторна робота № 1

Робота з латинськими і латинізованими словами

Людство з самого початку виникнення мови давало назви всьому, що його оточувало. Ці назви у різних народів відрізнялися, хоча сам носій імені міг бути одним і тим же. Розвиток науки вимагало уніфікації насамперед назв рослин і тварин - першорядних для людини об'єктів навколишньої природи. Особливо гостро необхідність в чітких правилах позначення біорізноманіття живого світу стала відчуватися протягом XVII і XVIII ст., коли європейські вчені посилено вивчали фауну і флору не тільки своїх країн, а й далеких територій Азії, Африки і Америки.

Міжнародне використання латинських і латинізованих слів зажадало розробки зводу правил і рекомендацій, що стосуються освіти назв, транслітерації, етимології, визначення граматичного роду назв і т.д.

Транслітерація (лат. trans - через, крізь; litera - буква) являє собою передачу літер однієї писемності за допомогою літер іншої писемності. Правила для транслітерації грецьких літер і слів на латинську, і навпаки, розроблені успішно і давно ще до нової ери. Проте виникають проблеми транслітерації й вимови деяких букв, тому що невідомо як вимовляли їх на давньолатинській та давньогрецькій мові.

Особливо багато суперечок з приводу літери «С» в латинській мові. Одні вважають, що її треба вимовляти як російську літеру «Ц», інші - як букву «К». Багато латиністів звертають увагу на те, що букву «С» в древніх перекладних роботах з латинської на грецьку замінювали літерою «К», а отже й вимовляли як «К». Тоді такі назви, як, наприклад, Coelenterata і Cnidaria слід вимовляти як Кьолентерата і Кнідарія. Проте, першу назву Московська школа вчених вимовляє звичайно як Целентерата.

Транслітерація на латинську мову шиплячих (і свистячих) букв (і звуків) слов'янських та інших мов - ще одна проблема. Такі букви при латинізації передаються поєднанням декількох букв, що складно, незручно і не дуже точно. Більше того, є іноді два або декілька варіантів передачі таких букв. Наприклад, російська буква «ч» записується поєднанням «tch» або «tsch».

Нижче наводяться загальноприйняті або найбільш поширені правила вимови голосних, приголосних і різних їх поєднань.

Вимова голосних А, а (Area - Арка); Е, е - е або рідше як е (Tapes - Тапес; Nemistrepacron - Гемістрептакрон); І, і - й (Trigonіa - Тригонія); J, j використовується, як правило, перед голосними і читається так само, як та голосна, перед якою вона стоїть, пом'якшуючи її (Juvavites - Ювавітес); О, о - о (Congeria - Конгерія). Іноді в російській мові латинська буква «о» деякими починає читатися по-московськи, як « а » , що неправильно.

У, і - у або в (Balanus - Баланус); Y, y - в середині слова, як і, а в кінці слова - ий (Mytilus - Мітілус; Javorsky - Яворський). Буква «у» зазвичай використовується в латинізованих словах грецького походження.

Наступні поєднання голосних повинні вимовлятися так:

ae - е або є (Noae - Ное; Laevidentalium - Левіденталіум);

au - ау або о (Aulopora - Аулопора; Montlivaultia - Монтлівольція);

ea - е або є;

ei - ей (Anthraconeilo - Антраконеїло);

eu - ев або еу (Eurypterus - Евріптерус; Euomphalus - Еуомфалус);

ia, ja - я (Miagkova - Мягкова; Beljaev - Беляєв);

iu, ju - ю (Juvavites-Ювавітес);

oe - щось середнє між о і е (Coelenterata-Целентерата);

ou - у або ю (Rouillier - Рульє).

Вимова приголосних. В, в - б (Bilateralіa - Білатералія); С, с - ц або к. Вимовляється московської та іншими школами як «ц» перед буквами е, і, у і поєднаннями ае, ое

(Endoceras-Ендоцерас; Cirripedia-Цірпи́едія; Cystiphyllum - Цістіфі́ллум; Coelenterata - Целентерата). В інших випадках, крім поєднання ch, буква «с» вимовляється як «к» (Tentaculites - Тентакулі́тес; Crania - Крані́а; Caucasica - Кауказі́ка і т.д.).

Петербурзька і інші школи у всіх випадках вимовляють букву «с» як «к». D, d - д (Dalmanites - Далмані́тес); F, f - ф (Favosites - Фавозі́тес); G, g - як російське чи німецьке тверде г (Goniatites - Гоніаті́тес); H, h - як українське м'яке г (Heliolites - Геліолі́тес, Хеліолі́тес); K, k - к (Kutorgina - Куторгі́на); L, l - л (Neohibolites - Неохіболі́тес); P, p - п (Papanoceras - Попаноцерас); Q, q - к (Quinqueloculina - Квінквелокулі́на); R, r - р (Radiolites - Радіолі́тес); S, s - з або с, а між двома голосними як російське «з» (Nodosaria - Нодозарі́а), в інших випадках - як «с» (Spirifer - Спірі́фер); T, t - т (Turritella - Туррітелла); V, v - в (Ventriculites - Вентрікулі́тес); W, w - в (Waagenella - Ваагенелла); X, x - кс (Xenodiscus - Ксеноді́скус); Z, z - як з перед голосними а, о, і (Zoa - Зо́а) і як ц перед голосними і, е, у (Zittel - Ці́ттель). Буква « z » зазвичай вживається в латинізованих словах грецького походження.

Наступні сполучення приголосних букв вимовляються так:

ch-x (Chaetetes - Хететес);

kh - х (Khalfin - Халфин);

ph - ф (Amphidonta-Амфідонта);

qu - кв (Quinqueloculina - Квінквелокулі́на);

rh - р (Rhynchonella - Рінхонелла);

sch - сх або ш (Schizodonta - Шизодонта, Schubertella - Шубертелла);

sh-ш; tch або tsch - ч (Batchatocyathus - Бачатоціатус; Litschkovitrigonia-

Лічковітригонія);

ti - ті перед голосною і ті в інших випадках (Lithostrotionella - Літостроціонелла;

Lepeditia-Лепердіція);

th - т (Arthropoda - Артропода);

lu - лю (Ludwigia-Людвіга);

zh - ж (Zhmaev - Жмаев).

Назви, що походять від власних імен (ім'я, прізвище, географічна назва), зазвичай не підкоряються правилам, наведеним вище, а вимовляються за правилами вимови тієї мови, якій належить власне ім'я. Наприклад, першу літеру назви раннекембрійського викопного Volbortella слід читати як «Ф» (Фольбортелла), а не «В» (Вольбортелла).